

**Cyfoeth
Naturiol**
Cymru
**Natural
Resources**
Wales

Tawe i Dregatwg Crynodeb Dalgylch Rheoli

Cynnwys

1. Cefndir y crynodeb dalgylch rheoli.....	3
2. Dalgylch Rheoli Tawe i Dretawg	4
3. Statws presennol yr amgylchedd dŵr	7
4. Y prif heriau	9
5. Amcanion a mesurau	12
6. Y cam nesaf?	17
7. Gwarchod Dyfroedd Cymru	17

1. Cefndir y crynodeb dalgylch rheoli

Mae'r crynodeb dalgylch rheoli hwn yn cefnogi'r ymgynghoriad cyfredol ar y cynlluniau rheoli basn afon wedi'u diweddarau. Ynghyd â gwybodaeth fanwl ar wefan Gwarchod Dyfroedd Cymru, bydd y crynodeb hwn yn helpu i lywio a chefnogi'r broses o ddarparu gwelliannau amgylcheddol lleol.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi mabwysiadu'r dull ecosystem. Golyga hyn fod angen bod yn fwy cydgysylltiedig yn y ffordd y rheolwn yr amgylchedd a'i adnoddau naturiol i ddarparu manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol i gael Cymru fwy iach a mwy hydwyth. Mae'n golygu ystyried a rheoleiddio'r amgylchedd cyfan yn hytrach na delio ag agweddau unigol ar wahân; pwyso a mesur a gosod blaenoriaethau ar gyfer y gofynion cystadleuol niferus ar ein hadnoddau naturiol mewn ffordd fwy integredig. Mae gweithio mewn partneriaeth yn hanfodol i gyflawni ein huchelgais. Trwy gydweithio i reoli'r dalgylch hwn, byddwn yn:

- deall y materion yn y dalgylchoedd a sut maent yn rhyngweithio
- deall sut mae'r materion yn effeithio ar y manteision lleol presennol a'r defnydd o ddŵr yn y dyfodol
- cynnwys pobl, cymunedau, sefydliadau a busnesau lleol wrth wneud penderfyniadau drwy rannu tystiolaeth
- nodi pa faterion y dylid mynd i'r afael â nhw fel blaenoriaeth.

Mae'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yn darparu fframwaith trosfwaol mawr ar gyfer rheoli basn afon. Mae'r Gyfarwyddeb Llifogydd yn nodi ffordd strategol o ymdrin â chynllunio rheoli perygl llifogydd. Lluniwyd cynllun rheoli perygl llifogydd i'w ymgynghori arno ochr yn ochr â'r cynllun rheoli basn afon ac mae hefyd ar gael ar ein gwefan. Mae'r cynllun rheoli perygl llifogydd yn rhoi manylion sut y bwriadwn reoli perygl llifogydd ar draws dalgylch y basn afon trwy flaenoriaethu'r cymunedau hynny sydd yn y perygl mwyaf o ddioddef llifogydd a thrwy fanylu'r mesurau y bwriadwn eu cymryd i reoli'u perygl.

Bydd y cynllun rheoli perygl llifogydd a'r cynllun rheoli basn afon yn llywio penderfyniadau pwysig, yn cyfarwyddo buddsoddi a gweithredu uniongyrchol, ac yn darparu manteision sylweddol i gymdeithas a'r amgylchedd.

Yn rhan o'r ymgynghoriad gofynnwn am eich mewnbwn ar gyfleoedd â blaenoriaeth a sut y gallwn wneud y dogfennau crynodeb hyn mor ddefnyddiol a pherthnasol i'r dalgylch rheoli â phosibl. Yn nogfennau ymgynghori'r cynllun rheoli basn afon mae nifer o gwestiynau ar gyfer yr ymgynghoriad; bydd y rhain yn rhoi pwynt dechrau defnyddiol i gasglu eich syniadau er mwyn gwella nid yn unig y ddogfen hon ond y dewisiadau partneriaeth i sicrhau ein bod yn cydweithio i ddarparu'r dewisiadau amgylcheddol gorau. Anogwn chi i edrych ar y cynlluniau rheoli basn afon ac ymateb i gwestiynau'r ymgynghoriad sydd ar gael ar ein gwefan.

2. Dalgylch Rheoli Tawe i Dregatwg

Ffigur 1. Dalgylch Rheoli Tawe i Dregatwg

Mae'r ardal sy'n cael ei chynnwys yn y crynodeb rheoli dalgylch hwn yn cynnwys dalgylchoedd afonydd Tawe, Nedd, Afan, Cynffig, Ogwr, Colhuw, y Ddawan a Thregatwg (gweler Ffigur 1). Mae'r ardal yn ymestyn o Abertawe yn y gorllewin, i dde Penarth yn y dwyrain ac mae'n cynnwys llawer o ran ganolog Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog o'r lle y mae blaendwr Tawe a Nedd yn tarddu.

Cynhaliwyd llawer o'r datblygiad presennol, gan gynnwys datblygiadau diweddar a chynt, ar rannau gwastad o dir ar waelodion y cwm ger y prif gyrsiau dŵr. Mae'r prif gysylltiadau megis rheilffyrdd, ffyrdd (gan gynnwys yr M4) a Chamlas Abertawe, hefyd wedi dilyn gwaelodion y cwm. Er mwyn diwallu datblygiadau trefol a diwydiannol, cyfyngwyd ar yr afonydd neu cawsant eu hail-lwybro (yn benodol afonydd Tawe a Nedd) ac adeiladwyd amddiffynfeydd rhag llifogydd sydd bellach yn cynrychioli elfen bwysig o'r seilwaith yn yr ardal. Dylanwadir ar ein gweithgarwch rheoli gan ganlyniadau o'r fath.

Yn hanesyddol, roedd gweithgarwch diwydiannol yn digwydd ar raddfa fawr yn Abertawe a gwaelod cwm Tawe. Mae llawer o'r ardaloedd hyn wedi'u hadfer a'u trawsnewid i ddatblygiadau preswyl a chyfadeiladau marina arobryn a hwyluswyd yn rhannol gan Forglawdd Tawe. Heddiw, ychydig o weithgarwch llongau sy'n parhau yn Nociâu Abertawe – sef cyn ganolbwynt gorffennol diwydiannol Abertawe – ac mae Doc y Brenin yn parhau i gael ei ddefnyddio i ddosbarthu cargo. Yn Abertawe, fel ym mhrif ardaloedd trefol Castell-nedd, Port Talbot a Phen-y-bont ar Ogwr, mae ystadau diwydiannol mawr, ac mewn rhai mannau mae modd gweld hyd heddiw olion o gyn safleoedd gwaith glo, safleoedd

alldynnu mwynau/mwyndoddi a safleoedd chwarela cerrig sydd wedi gadael ar eu hôl domenni o rwbel, tir wedi'i halogi a phroblemau o ran gollyngiadau sy'n llygru o byllau wedi'u gadael.

Mae rhan arfordirol yr ardal yn gartref i waith diwydiannol mawr megis Tata Steel ym Mhort Talbot a Ford ym Mhen-y-bont ar Ogwr. I ffwrdd o'r arfordir, mae coedwigaeth yn ddefnydd tir pwysig, yn enwedig planhigfeydd conwydd yn rhannau uwch dalgylchoedd Castell-nedd, Afan ac Ogwr lle mae ochrau serth y cwm yn frith o goed, yn enwedig coedwigoedd Rheola, Margam, Ogwr ac Afan. Yn gynyddol, plannir cymysgedd o goed collddail ar ôl cywain y coed presennol, yn enwedig ar hyd coridorau afonydd, er mwyn gwella bioamrywiaeth.

Cyfyngir yn gyffredinol ar amaethu ar ucheldiroedd Bannau Brycheiniog i ffermio defaid ar laswelltir heb ei wella, a magu rhywfaint o wartheg bîff. Mae'r ardaloedd is, yn benodol Bro Morgannwg, yn fwy ffrwythlon ac maent yn cynnwys unedau godro, ffermio âr a magu gwartheg bîff. Iseldir nodedig sydd i'r Fro sy'n bwysig yn hanesyddol gan ei fod yn cynnwys cyfoeth o safleoedd archaeolegol sy'n amrywio o siambrau claddu cynhanesyddol, a nodweddion amaethyddol i osodiadau milwrol yr Ail Ryfel Byd. Yn ogystal, mae prif nodweddion y tirlun yn cynnal cadwraeth natur helaeth a diddordeb daearegol yn ardal arfordirol y rhanbarth.

Mae'r ardal gyfan â gwerth cadwraeth uchel ac mae sawl safle dynodedig ym Mharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog. Mae twristiaeth yn hanfodol a denir ymwelwyr gan gyfleoedd hamdden amrywiol, gan gynnwys pysgota gêm, cerdded a chanwïo ym Mannau Brycheiniog, beicio ar hyd un o'r amryfal lwybrau oddi ar y ffordd yng nghoedwigoedd y cwm ac mae naw o ddyfroedd ymdrochi penodol i'w dewis ohonynt ar hyd y morlin amrywiol.

Dalgylch Tawe yw un o'r tair ardal yng Nghymru lle rydym yn arbrofi â ffordd o ymdrin â chynllunio/rheoli adnoddau naturiol. Diben yr arbrofion hyn yw gweithio gyda rhanddeiliaid lleol i bennu'r ffordd orau o ddefnyddio a rheoli adnoddau naturiol. Elfen allweddol o hyn yw deall pa rolau y mae ein hamgylchedd yn eu chwarae o ran cefnogi'r gymdeithas ehangach. Ein bwriad yw sicrhau y defnyddir ein hamgylchedd yn gynaliadwy, ac ar yr un pryd ein bod yn ymateb i anghenion lleol, gan ddarparu manteision i bobl a busnesau.

Ym mis Chwefror 2014 cynhaliom weithdy rheoli dalgylch Tawe i Dregatwg yng Ngwesty Aberavon Beach. Yn ystod y digwyddiad hwn, nododd partneriaid lleol a'r rheini a chanddynt ddiddordeb y manteision allweddol a ddarparwyd gan yr amgylchedd dŵr. Roedd y rhain yn cynnwys:

- Harddwch naturiol a thirwedd
- Nodweddion a strwythurau treftadaeth
- Bioamrywiaeth afonydd a'u glannau, llynnoedd ar yr ucheldir, gwlyptiroedd, ceunentydd coediog, twyni tywod a chynefinoedd eraill
- Coetiroedd – hynafol a masnachol
- Cyfleoedd hamdden – pysgota, hwylio, beicio, cerdded, gwyllo adar etc.
- Morlin
- Atyniadau twristiaeth

Rydym yn parhau i gydweithio ag amrywiaeth o bartneriaid a sectorau mewn ffyrdd arloesol er mwyn i ni gyflawni rhagor eto gyda'n gilydd. Rhoddir blas ar rai o'r prosiectau a ddarparwyd yn y dalgylch rheoli hwn dros y 3 mlynedd diwethaf fel astudiaethau achos trwy'r ddogfen hon.

Astudiaeth achos – Camgysylltiadau i Afon Ogwr, Pen-y-bont ar Ogwr

- Halogwyd arllwysfa draen llifogydd fawr i'r afon ger pwll genweirio poblogaidd gan ddŵr llwyd, llanast carthion a ffwng. Ffynhonnell y llygredd oedd draen domestig lle cysylltir toiledau, sinciau, peiriannau golchi dillad a pheiriannau golchi llestri mewn camgymeriad â draeniau dŵr wyneb, yn hytrach nag i'r ffos garthion aflan.
- Ymchwiliodd y cwmni dŵr lleol i ganfod lleoliad y gollyngiadau a gwnaeth hefyd wirio'r ffosydd. Cynhaliodd ein swyddog amgylcheddol hefyd arolygiadau ar y cyd â'r cwmni dŵr a'r awdurdod lleol. Cynhaliwyd arolygon o deledu cylch cyfyng i ganfod rhannau o'r draen llifogydd a oedd wedi'u llygru a chynhaliwyd arolygiadau gweledol o'r draeniad a'r eiddo. Olrheiniwyd llifyn i gadarnhau cysylltiadau eiddo. Yna gweithiodd swyddog yr awdurdod lleol â deiliaid y tai i gywiro'r camgysylltiad.

2.1 Ffeithiau allweddol

Rydym yn defnyddio'r term cyrff dŵr i helpu i ddeall a rheoli'r amgylchedd dŵr. Mae corff dŵr yn afon, llyn, dŵr daear neu ddŵr arfordirol, neu'n rhan o'r rhain. Dengys nifer y cyrff dŵr a'u math yn y dalgylch rheoli yn y tabl isod

Tabl 1. Nifer y cyrff dŵr a'u math.

Nifer y cyrff dŵr	Naturiol	Artiffisial	Wedi'i addasu'n sylweddol	Cyfanswm
Afon*	46	2 (camlesi)	5	53
Llyn	1	2	2	5
Arfordirol	2		1	3
Aberol	1		3	4
Dŵr daear	15			15
Cyfanswm	65	4	11	80

*Mae cyrff dŵr afon yn cynnwys camlesi a throsglwyddiadau dŵr wyneb

Mae ardaloedd yn y dalgylch lle cydnabyddir bod yr amgylchedd dŵr o bwysigrwydd penodol, gan gynnwys cynefinoedd bywyd gwylt prin, dyfroedd ymdrochi neu ardaloedd o gwmpas ffynonellau dŵr yfed. Gelwir yr ardaloedd hyn ar y cyd yn ardaloedd gwarchoddedig a nodir eu manylion yn y tabl isod.

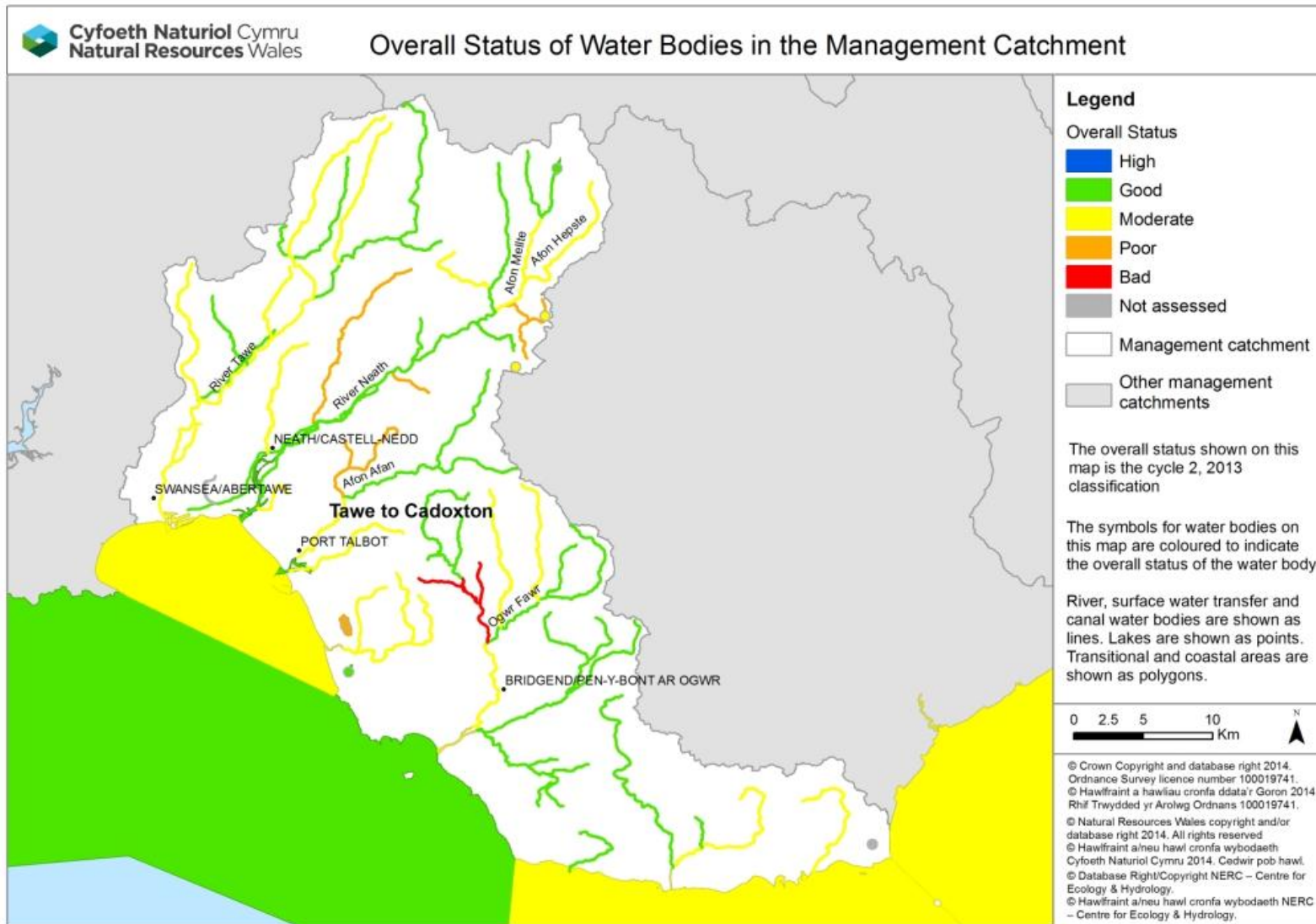
Tabl 2. Nifer yr ardaloedd gwarchodedig a'u math.

Ardal Warchodedig	Nifer
Dyfroedd Ymdrochi	
Ardaloedd Gwarchodedig Dŵr Yfed	
Natura 2000 a safleoedd Ramsar	
Parthau Perygl Nitradau	
Dyfroedd Pysgod Cregyn	
Cyfarwyddeb Trin Dŵr Gwastraff Trefol – Ardaloedd sensitif	

3. Statws presennol yr amgylchedd dŵr

Rydym yn asesu cyflwr cyrff dŵr trwy fonitro, sy'n cynhyrchu dosbarthiad blynyddol. Dengys statws presennol pob corff dŵr yn ffigur 2. Noder, er 2009 rydym wedi diweddarau rhai o'r systemau a ddefnyddiwn i ddosbarthu cyrff dŵr, gan gynnwys newidiadau i rai safonau a ffiniau cyrff dŵr.

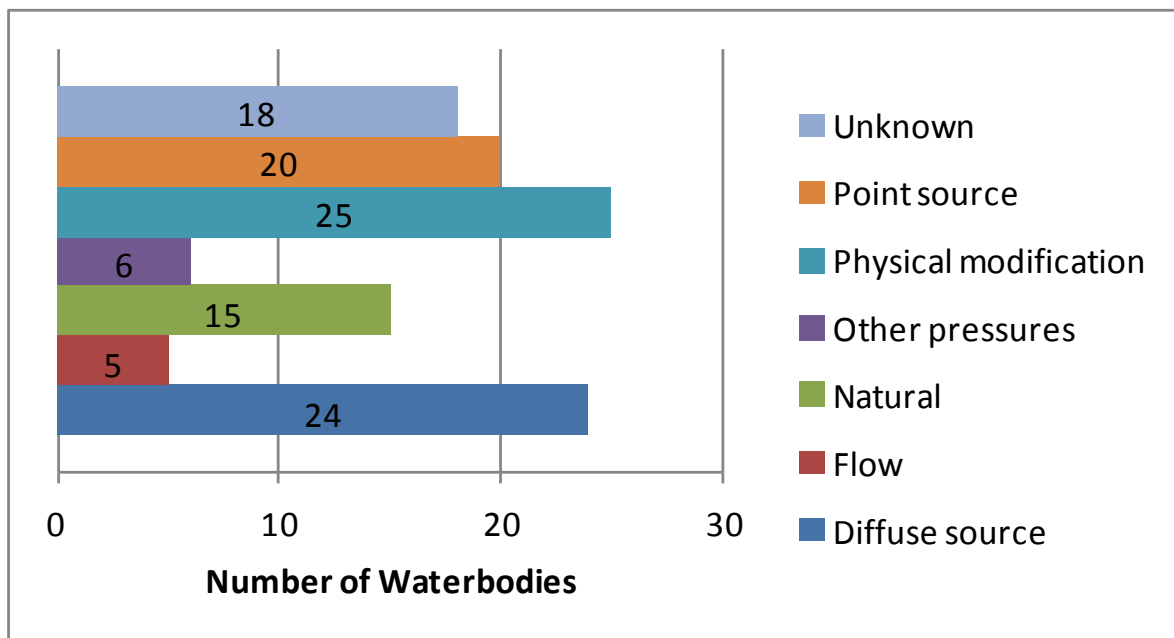
Ffigur 2. Statws presennol Dalgylch Rheoli Tawe i Dregatwg (blociau adeiladu newydd, dosbarthiad interim 2013).

4. Y prif heriau

Rydym wedi cynnal rhaglen o ymchwiliadau i wella ein dealltwriaeth o'r achosion ynghylch pam nad yw cyrff dŵr yn cyflawni'r safonau gofynnol. Crynhoir canlyniadau ein canfyddiadau yn Ffigur 3.

Ffigur 3. Rhesymau dros beidio â chyflawni statws da.

Yn aml effeithir ar gyrff dŵr gan fwy nag un mater. Rydym wedi nodi chwe chorff dŵr yn nalgylchoedd Tawe, Cynffig, Castell-nedd ac Afan sy'n methu oherwydd addasiadau ffisegol megis coredau artiffisial sy'n atal pysgod rhag ymfudo i fyny'r afon a chyrraedd eu tiroedd silio. Mae gan ddalgylch Cynffig dair afon sy'n debygol o fethu o ganlyniad i dynnu dŵr wyneb gan ddiwydiannau. Mae tir wedi'i halogi'n rheswm dros fethu yn y Fendrod ac mae olion y pyllau glo yn debygol iawn o fod yn rheswm dros fethu ym Mhelenna. Mae gollyngiad parhaus o weithfeydd trin dŵr gwastraff yn rheswm dros fethu yn Sychryd ac yn debygol iawn o fod yn rheswm dros fethu yn y Llynfi. Mae gollyngiadau ysbeidiol (gorlifo o garthffos) o weithfeydd trin dŵr gwastraff yn debygol iawn o fod yn rheswm dros fethu yn y Llynfi, Fendrod a Dulais (Castell-nedd). Mae effeithiau cronrus draenio dŵr gwastraff wedi'i gamgysylltu o ystadau tai a diwydiannol yn debygol iawn o fod yn rheswm dros fethu yn y chwe chorff dŵr yn nalgylchoedd Ogwr a Chastell-nedd.

4.1 Adborth ar heriau o weithdai

Mae angen i ni gydweithio i sicrhau y cyflawnir bwriadau cyffredinol y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr ac i gytuno ar y materion a'r datrysiadau â blaenoriaeth. Mae'r canlynol yn rhestr o rai o'r heriau a nodwyd gennym yn rhan o'r gweithdy a gynhaliwyd yn Aberafan (nid yw'n rhestr lawn). Ystyrir yr holl sylwadau a gafwyd a blas yn unig o'r sylwadau yw'r canlynol:

- Rhwystrau i ymfudiad pysgod
- Llifogydd – rheoli dŵr ac asedau
- Llifogydd – gwella cynefinoedd
- Prosiectau cynhyrchu ynni – ynni dŵr, morlyn llanw
- Hamdden – gwella mynediad gwledig a threfol
- Materion tynnu dŵr

- Llygredd gwasgaredig o ardaloedd trefol, gan gynnwys camgysylltiadau, pwysedd datblygu
- Materion cwympto coed mewn coedwig – Phytophthora (cyfathrebu gwael), asideiddio, perygl llifogydd
- Coedwigaeth – amrywiaeth rhywogaethau isel
- Rheoli tir gwledig – erydiad pridd a llygredd gwasgaredig o amaethyddiaeth
- Rhywogaethau Estron Goresgynnol, yn enwedig Jac y Neidiwr a Chlymog Japan
- Ymgysylltu â'r gymuned a chodi ymwybyddiaeth
- Llygru diwydiannol a materion hanesyddol
- Ansawdd dŵr ymdrochi
- Cyfleoedd cyfyngedig i ariannu prosiectau

4.2 Arbrawf rheoli adnoddau naturiol afon Tawe

Mae Bil yr Amgylchedd yn cynnig dyletswyddau newydd i Cyfoeth Naturiol Cymru ymgymryd â dull ar sail ardal i reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy. Mae dalgylch afon Tawe yn un o'r tair ardal sy'n cael eu defnyddio i archwilio sut i fewnosod y dull gweithredu ecosystemau i reoli adnoddau naturiol mewn ardal ddaearyddol benodol.

Mae dalgylch afon Tawe yn ymestyn o ucheldiroedd gwyllt parc cenedlaethol Bannau Brycheiniog i ganol dinas Abertawe gan gynnwys Bae Abertawe. Mae afon Tawe wedi mynd ag Abertawe ar daith trwy'r oesau ac mae olion etifeddiaeth diwydiannol yr ardal i'w gweld ar y rhannau isaf. Mae gwerth cadwraeth mawr i'r ucheldiroedd sy'n cynnwys llawer o safleoedd dynodedig gan gynnwys Ardaloedd Cadwraeth Arbennig, Ardaloedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig a Pharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog. Mae twristiaeth yn hanfodol yn yr ardal a denir yr ymwelwyr gan gyfleoedd hamdden megis genweirio, gweithgareddau awyr agored, parciau cenedlaethol a dyfroedd ymdrochi dynodedig yr UE.

Mae dalgylch afon Tawe yn lle hudol a hardd a chanddo hanes cyfoethog. Mae'r cymysgedd o faterion cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol yn ei wneud yn bwnc da ar gyfer yr Arbrawf Rheoli Adnoddau Naturiol hwn. Mae Cwmtawe yn cynnwys llawer iawn o bobl ddiddorol a balch sy'n allweddol ar gyfer gwneud y prosiect hwn yn llwyddiannus ac yn y pen draw ar gyfer creu lle gwell, mwy iach a mwy cynaliadwy i fyw ynddo a'i fwynhau.

Mae ymarfer cynllunio ar y cyd yn ofynnol er mwyn cynllunio adnoddau naturiol lle y cytunir ar faterion a blaenoriaethau, y nodir cyfleoedd ac y sicrhair bod mecanweithiau cyfredol sy'n effeithio ar adnoddau naturiol yn cydweithio er mwyn cyflawni.

Allbwn arfaethedig y dull hwn fydd Datganiad Ardal a fydd yn nodi'n glir y blaenoriaethau a'r cyfleoedd i reoli adnoddau naturiol yn nalgylch afon Tawe. Bydd y gwaith Cynllunio Basn Afon parhaus yn nalgylch afon Tawe yn ffurfio rhan annatod o'r arbrawf rheoli adnoddau naturiol. Mae rhagor o wybodaeth am y dull gweithredu ecosystemau a rheoli adnoddau naturiol yng Nghynllun Basn Afon Gorllewin Cymru.

Astudiaeth achos – Gwella pysgodfeydd yng nghored Parc Glas

- Gan godi i 500 metr uwchben lefel y môr, mae Afon Afan yn llifo 26 cilomedr i Fae Abertawe ym Mhort Talbot. Arweiniodd yr hanes mwynloddio a phuro metelau yn y dalgylch at fwy neu lai ddileu'r bysgodfa salmonidau ar ddechrau'r 19eg ganrif.
- Ar hyn o bryd nid yw pedwar o chwe chorff dŵr Afan a arolygwyd yn cyflawni amcan y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr ar gyfer pysgod.
- Nododd ymgynghoriad ar y cynllun gweithredu i eogiaid yn 2003 gored Parc Glas fel y prif rwystr i lwybr y pysgod yn Afon Afan. Mae'r gored, sydd ar ben eithaf y llanw, yn bwysig iawn i bysgod sy'n symud o'r amgylchedd morol i'r amgylchedd dŵr croyw.
- Mae'r hwylusfa bysgod newydd a osodwyd yn 2011 yn cynnwys hwylusfa bysgod Larinier a chanddi ddwy res weithredol iawn gyda gwaelod baffl ar dri phlân â phwll gorffwys yn y canol. Mae'r hwylusfa bysgod, a ddyluniwyd i weithredu rhwng llifoedd Q90 a Q5, yn arloesol a dyma'r unig Larinier â "sianeli ar lefelau gwahanol" yn y DU.
- Disgwylir i fynediad gwell i salmonidau ymfudol i Afon Afan gynyddu'r boblogaeth bysgod, gan helpu i gyflawni targed y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr o statws ecolegol da i holl gyrff dŵr dalgylch Afon Afan erbyn 2027.

5. Amcanion a mesurau

Mae'r adran hon yn amlinellu'r hyn rydym yn bwriadu'i gyflawni a'r mesurau newydd arfaethedig y mae angen eu rhoi ar waith. Ein nod yw datblygu rhaglen integredig sengl o fesurau erbyn 2021 sy'n bodloni amcanion y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr:

- **Atal dirywiad mewn statws**

Ni chaniateir i statws cyrff dŵr ddirywio o'r statws cyfredol.

- **Cyflawni'r amcanion ar gyfer ardaloedd gwarchoddedig**

Cyflawni'r safonau a nodir gan y gyfarwyddeb berthnasol y cawsant eu dynodi oddi tani. Ar gyfer safleoedd Natura 2000 sy'n ddibynnol ar ddŵr, y nod yw cyflawni amcanion cadwraeth. Mae sicrhau statws da erbyn 2021 yn garreg filltir tuag at yr amcan hwn.

- **Anelu at sicrhau statws cyffredinol da ar gyfer dŵr wyneb a dŵr daear**

Gweithredu mesurau i sicrhau statws cyffredinol da lle maent yn dechnegol ymarferol heb fod yn anghymesur o ddrud.

5.1 Mesurau

Rydym wedi adolygu'r rhesymau dros pam nad yw'r cyrff dŵr yn cyflawni'r amcanion ac rydym wedi nodi mesurau posibl. Rhennir y mesurau yn ddau grŵp. Mae mesurau cenedlaethol yn berthnasol i Gymru gyfan, neu'r Deyrnas Unedig. Yn gyffredinol mae'r rhain yn gosod y dull gweithredu deddfwriaethol, polisi neu strategol. Mae'r enghreifftiau'n cynnwys gwaharddiad cenedlaethol ar ddefnyddio cemegyn penodol neu strategaeth genedlaethol ar gyfer blaenoriaethu ac ariannu'r gwaith o mwyngloddiau pyllau segur. Mae mesurau lleol yn benodol i'r ardal basn afon neu ran ohoni. Er enghraifft, cael gwared ar blanhigion goresgynnol ar hyd afon ddynodedig neu ymgyrch leol yn targedu camgysylltiadau ar draws ystâd ddiwydiannol. Bydd manteision amrywiol hefyd i lawer o'r camau gweithredu a restrir. Er enghraifft, mae cynlluniau draenio trefol cynaliadwy (SDCau) yn helpu i leihau llygredd trefol, llygredd carthion a newidiadau i lefelau dŵr.

Ceir rhestr o'r holl fesurau cenedlaethol, y rhai newydd a'r rhai presennol, a'r mesurau lleol ar raddfa'r cyrff dŵr ar wefan Gwarchod Dyfroedd Cymru. Os ydych chi'n ymwybodol o unrhyw fesurau eraill neu os hoffech awgrymu rhai newydd, nodwch hynny yn eich ymateb i'r ymgynghoriad. Bydd y cynllun rheoli basn afon yn dod yn ddogfen statudol, felly mae'n bwysig sicrhau bod y mesurau cywir yn cael eu nodi drwy'r ymgynghoriad hwn. Mae'r tabl isod yn crynhoi'r mesurau lleol ar gyfer rheoli'r dalgylch, gan gynnwys y rheini a nodwyd ar gyfer ardaloedd gwarchoddedig, yn arbennig safleoedd Natura 2000.

Tabl 3. Crynodeb o fesurau lleol.

Mesur	Disgrifiad	Nifer y cyrff dŵr
Adfer asideiddio	Rheoli allyriadau ac adfer ucheldir: blocio draeniau, adfer gorgyrs, blocio draeniau coedwigoedd a phlannu coed brodorol ar lannau afon o fewn planhigfeydd coedwigaeth, opsiynau calchu. Rhywfaint o orgyffwrdd â "mynd i'r afael â llygredd aer".	3
Mynd i'r afael â llygredd aer	Rheoli allyriadau i leihau nitrogen a gwaddod asidig. Rhywfaint o orgyffwrdd ag "adfer asideiddio".	14

Mesur	Disgrifiad	Nifer y cyrff dŵr
Mynd i'r afael â llygredd yn y tarddle	Ymchwilio i lygredd o darddleoedd a'i reoleiddio. Mae hyn yn gorgyffwrdd â "lleihau llygredd o ollyngiadau carthion" a "gollyngiadau dŵr gwastraff eraill".	14
Rheoli prosesau a gwaddod arfordirol yn briodol	Mesurau i ddiogelu ac adfer cyfanrwydd systemau twyni.	3
Cwblhau'r cylch cyntaf o ymchwiliadau	Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf.	27
Rheoli draeniau a lefelau dŵr	Ymchwilio i newidiadau i systemau a strwythurau draenio tir a'u gweithredu i adfer lefelau dŵr.	28
Carthu a rheoli silt	Yn cynnwys lleihau siltio yn y tarddiad drwy reoli tir, a gweithredu systemau carthu a gwaredu silt cynaliadwy.	5
Hwyluso symudiadau pysgod a gwella cynefinoedd	Cael gwared ar rwystrau i symudiadau pysgod neu eu haddasu.	6
Gwella llifau a lefelau dŵr	Lleihau effeithiau llifau rheoledig a gwaith tynnu dŵr, adfer systemau llif mwy naturiol, gweithredu opsiynau i wella lefelau dŵr, megis effeithlonrwydd dŵr a mesurau ailgylchu, a ffynonellau a chyflenwadau amgen.	15
Rheoli rhywogaethau estron goresgynnol	Dileu a/neu reoli rhywogaethau estron goresgynnol yn unol â Chynlluniau Gweithredu cenedlaethol cyfredol ar rywogaethau goresgynnol. Mae'n cynnwys arfer da bioddiogelwch, megis "gwirio, glanhau, sychu".	32
Adfer dŵr mwyngloddiau a thir wedi'i halogi	Adfer pyllau glo, mwyngloddiau metel a thir wedi'i halogi – yn cynnwys trin dŵr mwyngloddiau goddefol a gweithredol, capio rwbel, symud gwastraff i safleoedd tirlenwi, a dargyfeirio sianeli.	6
Lliniaru effeithiau llifogydd ac amddiffynfeydd arfordirol	Lleihau effeithiau strwythurau a gweithrediadau amddiffynfeydd llifogydd – gwella cysylltiadau, cynefinoedd a morffoleg drwy weithredu opsiynau drwy raglenni cyfalaf a chynnal, megis peiriannu meddal, agor cwlfertau, gwella caeadau llanwol, newid trefniadau carthu a rheoli llystyfiant. Mae'n cynnwys y rhaglen creu cynefinoedd cenedlaethol i fynd i'r afael â chywasgu arfordirol.	15

Mesur	Disgrifiad	Nifer y cyrff dŵr
Lliniaru effeithiau morgludiant, mordwyo a charthu	Asesu a gweithredu opsiynau ar gyfer addasu systemau carthu a lleihau effeithiau addasiadau ffisegol.	4

Mae rhai enghreifftiau o'r camau gweithredu sydd eisoes ar waith yn cynnwys:

- Cynlluniau i wella hwylusfa bysgod yng Nghored Parc Glas, Cored Marcroft a Nant Cynon ar waith gan bysgotwyr Afan, ar y cyd â Cyfoeth Naturiol Cymru.
- Gwelliannau i gynefin yng ngwaelod Ogwr gan Gymdeithas Bysgota Ogwr, ar y cyd â Cyfoeth Naturiol Cymru. Yn ogystal, adfer graean afon Garw Uchaf.
- Rydym yn adolygu trwyddedau gollwng a thrwyddedau tynnu dŵr i sicrhau eu bod yn amddiffyn yr amgylchedd.
- Mae awdurdodau lleol yn gweithio gyda ni i ganfod a datrys camgysylltiadau.
- Mae busnesau'n gweithio gyda ni ar ystadau diwydiannol i wella'u mesurau atal llygredd.
- Mae'r Awdurdod Glo yn gweithredu sawl ffatri trin dŵr mwyngloddiau yn y dalgylch hwn, e.e. Pelenna, Ynysarwed, ac mae'n datblygu cynllun arall ym mhwl glo Aberbaiden yng Nghynffig.
- Creu gwlyptir Afan – dyma brosiect newydd a chanddo'r bwriad o greu cynefin gwlyptir yn dalgylch Afan rhwng cydlifiad Corrwg â chydliifiad Pelenna.
- Mae'r fenter Nentydd Clir ar waith i wella'r amgylchedd dŵr yng nghymunedau trefol Abertawe a Maesteg. Mae 'Nentydd Clir – Maesteg' yn cynnwys dau gorff dŵr yn dalgylch Llynfi.

5.2 Adborth ar ddatrysiadau o weithdai

O'r heriau a godwyd yn y gweithdy dalgylch rheoli, cynigiwyd y datrysiadau posibl canlynol:

- **Llifogydd – gwella cynefinoedd**
Roedd y datrysiadau arfaethedig yn cynnwys: dylanwadu ar gynllunwyr a datblygwyr i gydnabod budd ecolegol sawl cyfraniad 'bach', megis adeiladu ffosydd draenio yn hytrach nag agor ffosydd draenio.
- **Hamdden – gwella mynediad gwledig a threfol**
Roedd y datrysiadau arfaethedig yn cynnwys: addysg – i annog y cyhoedd i ddefnyddio llwybrau, yn enwedig hawliau tramwy mewndirol nad ydynt wedi'u hyrwyddo cymaint â llwybrau arfordirol. Manteision i gydraddoldeb cymdeithasol a balchder yn yr amgylchedd / cymuned leol. Cynllun *River Ranger* (afon Tawe).
- **Llygredd gwasgaredig trefol**
Roedd y datrysiadau arfaethedig yn cynnwys: rheoli draenio trefol yn well, trwy lai o bibellau a rhagor o wlyptiroedd a llynnoedd. Ffordd fwy strategol o ymdrin â chamgysylltiadau a llygredd gwasgaredig yn gyffredinol, gyda chodi ymwybyddiaeth yn elfen allweddol. Yr ymgyrch *Connect Right* a ffocws gwell ar dargedu datblygwyr i osgoi camgysylltiadau pellach. Bod yn fwy llym wrth gymeradwyo rheoli adeiladu. Achrediad Water-safe.
- **Coedwigaeth**
Roedd y datrysiadau arfaethedig yn cynnwys: cynllunio gwell i wella amrywiaeth, rheoli a chysylltu gwell o fewn Cyfoeth Naturiol Cymru a chyda phartneriaid.

- **Rhywogaethau Estron Goresgynol, yn enwedig Jac y Neidiwr a Chlymog Japan**
Roedd y datrysiadau arfaethedig yn cynnwys: dull dalgylch o'r brig i lawr, gan gynnwys y gymuned e.e. ar gyfer tynnu Jac y Neidiwr.
- **Ymgysylltu â'r gymuned a chodi ymwybyddiaeth**
Roedd y datrysiadau arfaethedig yn cynnwys: ei wneud yn gymdeithasol. Ei wneud yn hwyl. Cynnwys negeseuon amgylcheddol allweddol.
- **Llygru diwydiannol a materion hanesyddol**
Roedd y datrysiadau arfaethedig yn cynnwys: is-ddeddfau newydd ar gyfer Cyfoeth Naturiol Cymru/awdurdodau lleol/byrddau draenio mewnol. Ymchwilio rhagor i ddulliau o drin dŵr mwyngloddiau ar raddfa fach.

Astudiaethau Achos:

- **Arolygon Ystadau Diwydiannol** – Arolygwyd ystadau diwydiannol ar draws Castell-nedd Port Talbot, Pen-y-bont ar Ogwr ac Abertawe gan gontractwyr sydd wedi nodi llawer o faterion llygredd, yr ymchwiliodd swyddogion iddynt yn ddiweddarach. Mae'r arolygon hefyd yn darparu gwybodaeth hanfodol i swyddogion sy'n rhan o brosesau ymateb i ddigwyddiadau.
- **Nentydd Clir Llynfi** – Yn rhan o'r fenter Nentydd Clir yng nghwm Llynfi, darparom brosiect partneriaeth â chydlynnydd Eco-Sgolion Cadwch Gymru'n Daclus â'r bwriad o ymgysylltu â phobl ifanc a'u hysbrydoli i gymryd rôl weithredol mewn gwella ansawdd dŵr Afon Llynfi. Darparom weithdai i drafod llygredd, camgysylltiadau, anifeiliaid di-asgwrn-cefn a'r cylch bwyd (â help Hector y Dyfrgi!). Bydd menter Nentydd Clir (Llynfi) yn parhau i weithio gyda'r rhanddeiliaid yng nghwm Llynfi ac mae hefyd yn bwriadu darparu'r gweithdai Eco-Sgolion arloesol ar draws dalgylch ehangach Ogwr yn y dyfodol.

Model camgysylltiadau gan swyddogion yn nhîm rheoli amgylchedd

5.3 Amcanion amgen

Rydym wedi nodi nifer bach o gyrff dŵr lle rydym yn cynnig ymestyn y terfyn amser neu osod amcan llai llym (llai na da) oherwydd natur y broblem neu'r mesurau gofynnol. Ym mhob achos rydym wedi rhoi cyfiawnhad.

Tabl 4. Amcanion amgen arfaethedig a chyfiawnhad

Amcan amgen	Cyfiawnhad	Nifer y gyrff dŵr	Corff dŵr
Amcan llai llym	Technegol anymarferol – cemegyn hollbresennol a pharhaol	2	Nant y Fendrod – y blaenddwyr i gydlifo ag afon Tawe Afon Tawe – i gydlifo ag Afon Twrch i gyfyngiad y llanw

5.4 Cyfleoedd ar gyfer partneriaethau

Mae sawl cyfle i gael arian allanol, a allai gefnogi prosiectau sy'n cyfrannu tuag at ganlyniadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr. Mae gan bob cronfa ei blaenoriaethau, dyraniad cyllidebol a phroses ymgeisio ei hun. Mae'r mathau o arian i'w hystyried yn cynnwys:

- Cronfeydd Ewropeaidd – Mae'r UE yn darparu arian o amrywiaeth eang o raglenni – ewch i wefan Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru i gael rhagor o wybodaeth.
- Arian Loteri – megis Cronfa Dreftadaeth y Loteri, Loteri Cod Post a'r Gronfa Loteri Fawr y mae ganddynt amrywiaeth o raglenni o £5000 hyd at filiynau o bunnoedd.
- Elusennau, ymddiriedolaethau a sefydliadau – mae llawer o'r rhain yn gweithredu ac yn aml mae ganddynt ffocws penodol – un ai yn ddaeryddol neu'n destunol a byddant yn cefnogi elusennau a phrosiectau lleol.
- Busnesau a chyfleoedd am nawdd – gan gynnwys manteisio i'r eithaf ar y gost o brynu bagiau cario yng Nghymru!
- Cyrff cyhoeddus – gallai fod gan awdurdodau lleol, Llywodraeth Cymru, Llywodraeth y DU a CNC gyfleoedd blynyddol am arian neu gystadlaethau untro ar gyfer eu meysydd â blaenoriaeth.
- Cyllido torfol – casglu cefnogaeth o amrywiaeth eang o gyllidwyr a nifer ohonynt, yn aml yn cynnwys unigolion ac fel arfer defnyddio'r rhyngwyd i godi ymwybyddiaeth o brosiect penodol y mae arno angen arian.
- Masnachu – yn gynyddol, mae cyllidwyr am gefnogi sefydliadau gan ystyried cynaliadwyedd tymor hwy felly gall datblygu cyfleoedd masnachu fod yn rhywbeth i'w ystyried yn ogystal.

Bydd gan eich Cyngor Gwirfoddol Sirol a Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru wybodaeth ddiweddar am gyfleoedd megis y rhain yn ogystal â'r holl gymorth arall sydd ar gael.

6. Y cam nesaf?

Bwriad y crynodeb hwn yw rhoi cipolwg ar y dalgylch rheoli a dylai eich galluogi i gael mynediad i ragor o fanylion trwy ddefnyddio gwefan Gwarchod Dyfroedd Cymru. Croesawn eich barn ar sut y gallwn wella'r ffordd y gwnawn hyn.

Mae'r crynodeb yn cefnogi'r ymgynghoriad cyfredol ar y cynlluniau rheoli basn afon wedi'u diweddarau. Anogwn chi i edrych ar y cynlluniau rheoli basn afon ac ymateb i gwestiynau'r ymgynghoriad sydd ar gael ar ein gwefan. Os oes gennych unrhyw gwestiynau, anfonwch e-bost i:

ardalbasnafongorllewincymru@cyfoethnaturiolcymru.gov.uk /
westernwalesrbd@naturalresourceswales.gov.uk

7. Gwarchod Dyfroedd Cymru

Yn ystod cam gweithredu'r cynllun rheoli basn afon cyntaf, gofynnodd llawer o'n partneriaid a'n rhanddeiliaid am fynediad i ddata a gwybodaeth i'w cynorthwyo i helpu i ddarparu gwelliannau amgylcheddol lleol. Roedd yn amlwg yn gynnar ei bod yn anodd llywio'r cynllun cyntaf a chael mynediad iddo yn lleol. O ganlyniad, gyda chymorth a mewnbwn paneli cyswllt dalgylch y basn afon, datblygwyd offer ar y we. Enw'r offer hwn yw Gwarchod Dyfroedd Cymru. Mae'n offer ar y we sy'n ofodol ac yn rhyngweithiol sy'n darparu gwybodaeth gefnogol a haenau o ddata a all gynorthwyo partneriaid.

Rydym yn parhau i ddatblygu'r offer hwn ac rydym yn ei ystyried yn gyswllt hanfodol rhwng y cynllun rheoli basn afon mwy strategol a darpariaeth leol. Dylai alluogi'r defnyddiwr i gael mynediad i wybodaeth am:

- ddata ddosbarthiad ar raddfa'r corff dŵr
- rhesymau dros beidio â chyflawni statws da
- amcanion
- mesurau/gweithredoedd, gan gynnwys gwybodaeth am ardaloedd gwarchodedig
- prosiectau partneriaeth

Mae modd adalw data mewn nifer o fformatau (taenlenni a chrynodebau). Mae canllaw i ddefnyddwyr yn ogystal â chwestiynau cyffredin wedi'u cynnwys â'r offer ac mae modd cael mynediad iddynt trwy ddolen ar yr hafan.

Ffigur 4. Sgrin lun agoriadol ar gyfer Gwarchod Dyfroedd Cymru

Water Watch Wales Map Gallery

The Natural Resources Wales Water Watch Map Gallery is a collection of web maps related to the [Water Framework Directive](#) in Wales. Find out more about the Water Framework Directive by viewing the gallery below. Content of the website will be developed and added to over time. Use the send feedback button on the right of this page to email us with comments and suggestions.

- **RBMP Consultation Map**
A map providing information for the River Basin Management Plan Consultation for Cycle 2 of WFD.
[View map >](#)
- **WFD Comparison Map**
This map shows Water Framework Directive river waterbody catchments in Wales, with overlap into neighbouring regions of England, symbolised according to the baseline classification in 2009 and the latest assessment classification.
[View map >](#)
- **WFD Projects Map**
WFD projects added by partners and co-deliverers. **Add project.**
[View map >](#)
- **WFD Rivers and water-bodies in Wales**
Cycle 1 WFD Rivers and other water-bodies in Wales with classifications, reasons for failure and summary reports
[View map >](#)

**Cyfoeth
Naturiol**
Cymru
**Natural
Resources**
Wales

Cyhoeddwyd gan:
Cyfoeth Naturiol Cymru
Tŷ Cambria
29 Heol Casnewydd
Caerdydd
CF24 0TP

0300 065 3000 (Llun-Gwe, 8am – 6pm)

ymholiadau@cyfoethnaturiolcymru.gov.uk
www.cyfoethnaturiolcymru.gov.uk

(h) Cyfoeth Naturiol Cymru

Cedwir pob hawl Gellir atgynhyrchu'r ddogfen hon gyda chaniatâd
Cyfoeth Naturiol Cymru